

PRIVATISERING IN CURAÇÃO, TERUGBLIK EN TOEKOMST

*Symposium
Vereniging van Overheidsjuristen N.A.
Faculteit der Sociale en Economische Wetenschappen UNA*

ENKELE GEDACHTEN OVER PRIVATISERING (OP CURAÇAO)

DRS. M.P. GOEDE

1 Inleiding

*“Wij zijn communistischer geweest dan de Cubanen.
Kijk maar, alles is in handen van de Overheid of de
Overheid is erbij betrokken.”*

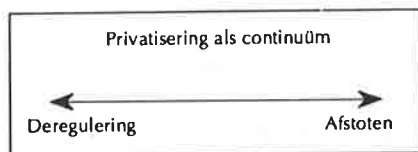
Woorden met een dergelijke strekking sprak een gedeputeerde, korte tijd geleden, uit in een vergadering met een stichting die een verhoging van de subsidie wenste om tegemoet te komen aan de eisen van de vakbond van verplegend en verzorgend personeel, enkele weken nadat het Overheidspersoneel een bijstelling van hun salaris hadden gekregen. Het bovenvermelde heeft alles te maken met het onderwerp privatisering.

1.1 Begripsafbakening

Het verhaal van overheidsbemoeienis en privatisering (Overheid en markt) zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Vandaar ook dat minister Smits zijn privatiseringsbeleid uitvoerde onder het adagium: “meer markt, minder Overheid”. Begripsafbakening is niet het onderwerp van mijn presentatie. Dat is reeds gedaan door

de spreker die mij is voorgegaan. Desondanks moet ik voor een goed begrip van mijn gedeelte toch in deze context enkele opmerkingen maken.

Privatisering is wat men noemt een "container begrip": verschillende aan elkaar gerelateerde zaken worden gezamenlijk aangeduid met één term. Privatisering kent diverse vormen, die geplaatst kunnen worden langs een continuüm. Aan het ene uiterste "deregulering" en aan het andere uiterste "afstoten". Kortom: je hebt zwakkere en sterkere vormen van privatisering. Het is dus belangrijk om te onderkennen dat wij een diversiviteit van zaken aanduiden en dat wij bij uitspraken daar goed rekening mee moeten houden. Als ik hier de term privatisering bezig, doel ik op de trend om binnen en rond de Overheid meer conform de markt te gaan functioneren.

Deze opmerking is relevant omdat ik vaak discussies meemaak waarbij mensen een standpunt innemen t.a.v. privatisering, maar het in wezen hebben over een bepaalde vorm van privatisering bijvoorbeeld: afstoten van een activiteit in de vorm van een overheids-NV.

1.2 De probleemstelling

Dit is niet de eerste keer dat er voor een grote zaal over privatisering wordt "gefilosofeerd". Reeds enige jaren is dit onderwerp hoog op de politieke agenda en een geliefd onderwerp voor discussies. Dus moeten wij ons afvragen: is er iets nieuws te melden? Dan luidt mijn antwoord: ja!

Mijn probleemstelling luidt:

Hoe heeft het privatiseringsbeleid op Curaçao zich sinds 1986 ontwikkeld? En hoe verhoudt deze zich met andere ontwikkelingen, lokaal en mondiaal?

1.3 De presentatie

Ik heb zo'n dertig minuten de tijd u het een en het ander te vertellen over privatisering op Curaçao en de Nederlandse Antillen. Daarbij moet ik rekening houden met het feit dat een mens maar tien minuten geconcentreerd kan luisteren. Met wat presentatietechnieken zou ik dat kunnen verhogen met een zestig à zeventig procent. Toch denk ik dat het de moeite waard is dat u zich inspant om mij langer dan zeventien minuten te volgen.

2 Het uitdijen van het domein van de staat

Bij het discussiëren over privatisering moeten wij in gedachten houden dat de overheidsbemoeienis (wereldwijd) niet altijd zo groot is geweest. Er was een tijd dat de Overheid zich beperkte tot slechts een aantal kerntaken: defensie en openbare orde. Deze situatie werd aangeduid met de nachtwakersstaat. Even tussen door: echte overheidstaken bestaan er eigenlijk niet. Wat overheidstaken zijn, is de uitkomst van politieke besluitvorming. Dit om tegengas te geven aan hen die beweren dat er criteria bestaan om overheidstaken vast te stellen. Maar daar kom ik nog op terug. De groei van de overheid(-sinvloed) is gepaard gegaan met de ideeën over de verzorgingsstaat. In een verzorgingsstaat garandeert de Overheid een bepaald voorzieningsniveau aan haar onderdanen. In Nederland kenschetste men deze situatie als "de Overheid verzorgt je van de wieg tot het graf".

Er zijn diverse theorieën over het ontstaan van de verzorgingsstaat. Uit deze heb ik mijn eigen theorie opgebouwd; ik denk dat het ontstaan ervan gerelateerd is aan:

- de groeiende welvaart. Door de toename van economische activiteiten werd het noodzakelijk dat de Overheid bepaalde aspecten ging reguleren. Tevens groeiden de inkomsten voor de Overheid waarmee zij de diensten kon financieren;
In dit verband moet ook worden vermeld de demografische ontwikkeling met gevolgen voor het gebruik van de ruimte en het milieu;
- de toenemende democratisering, onder andere verspreiding van het algemeen kiesrecht. Door de toenemende democratisering namen de wensen van de samenleving toe;
- de opkomst van sociaal-democratische partijen. De sociaal- democraten signaleerden dat de verdeling van het nationaal inkomen onrechtvaardig was en maakten zich sterk voor de herverdeling daarvan door de Overheid.

Een andere invalshoek, die voor ons beter herkenbaar is. Een samenleving reguleert zichzelf. Daartoe creëert zij diverse instituten: gezin, familie, buurt (gemeenschappen, barrio), kerk, vereniging, het bedrijf(sleven) en de Overheid. Wat mij opvalt, is dat men het afgelopen decennium het belang van het instituut Overheid is gaan overaccentueren. Steeds meer taken die door andere instituten werden behartigd, werden overgenomen door de Overheid.

Enkele voorbeelden:

- de opvang van kinderen is traditioneel een taak van het gezin en de familie. Inmiddels is de opvang een taak van de Overheid, die dit oppakt door het subsidiëren van kinderopvangcentra;

- de veiligheid van de buurt is van origine de taak van de buurt zelf. Tegenwoordig verwacht men dat de Overheid zorgdraagt voor een leefbaar klimaat in de wijken.

3 De beperkingen van de dominante wetenschappelijke methode

Alvorens verder te gaan, wil ik nog dit even kwijt. Het tot en met heden dominante model van wetenschap (het model afgeleid van de natuurwetenschappen) ervaar ik als zeer beperkt bij het bespreken van bestuurskundige en politicologische vraagstukken. Alvorens onderzoek te verrichten, dient de onderzoeker zijn probleemstelling steeds verder af te bakenen, met als gevolg dat de onderzoeker steeds verder van de werkelijkheid komt te staan. Als ik op deze wijze over privatisering zou praten, dan zou de indruk kunnen ontstaan dat privatisering een panacee is. Maar dat is het zeker niet. Daarom volg ik het kenmodel van de literatuur. De schrijver heeft een bijna absolute vrijheid in de keuze hoe hij de werkelijkheid onderzoekt en hoe hij de resultaten daarvan weergeeft.

Wil men persé dat ik mijn methode van onderzoek nader omschrijf, conform de gangbare methoden, dan komt het het meest overeen met de participerende observatie.

Indien u mijn betoog als enigszins chaotisch ervaart, dan is dat dus niet toevallig.

4 *Relevante ontwikkelingen in de bestuurskunde in Nederland*

Even een uitstap maken naar de ontwikkelingen in de bestuurskunde in Nederland.

"Grenzen van bestuur". Dat was de titel van het onderzoeksprogramma van de Vakgroep Bestuurskunde van de universiteit van Nijmegen in de jaren tachtig. Tussen haakjes: in deze periode begon ik met mijn studie politicologie en bestuurskunde. De stelling was dat:

De Overheid de samenleving niet langer effectief kan besturen. Het apparaat was te groot geworden en de samenleving te complex. De overheidsbemoeienis begon contra-productief te werken. Er is sprake van een te grote regeldichtheid die het functioneren van de economie zou verstoren, waardoor economische groei werd belemmerd.

Al gauw begon men te spreken van de terugtrekkende Overheid en in het verlengde hiervan van privatisering. In de economie kwam er zelfs een geheel nieuwe school op, "de aanbod economen", die de stelling huldigden, dat de huidige organisatie van de economie te veel rompslomp voor de aanbodkant met zich brengt. Tijdens deze periode begon men te spreken van de overbelaste democratie. Hiermee duidt men aan dat:

De samenleving teveel van de Overheid verwacht. De alsmar toenemende behoefte van de samenleving aan meer overheidsdiensten.

Laat me dit anders trachten te argumenteren. De positie waarin de Overheid werd geplaatst ten aanzien van de samenleving ging steeds meer lijken op die van een tafel met één stevige poot. De

laatste jaren zijn wij gaan inzien dat een tafel met meer poten meer stabiliteit biedt. Met andere woorden, de Overheid heeft een bijzondere rol, maar dient daarbij samen te werken met andere instituten: familie, gezin, buurt en bedrijfsleven.

Er waren eens twee succesvolle klokkenbouwers. Door hun succes nam de vraag naar hun werk sterk toe. Toch verging het niet beiden even goed: de een werd rijk en de andere ging bankroet. Het verschil zat hem in het feit dat de succesvolle klokken van de succesvolle bouwer waren opgebouwd uit verschillende subsystemen, zodat als de telefoon ging, met aan de andere kant een potentiële klant, slechts één subsysteem in elkaar stortte. De klok van de andere bouwer was één systeem, met als gevolg dat als die de telefoon opnam de hele klok uit elkaar viel.

Bij het filosoferen over de privatiseringsgolf moeten ook ontwikkelingen als:

- de ombouw van de Sovjet economie van een plan-economie naar een markt-economie;
- de hereniging van Duitsland;
- en de eenwording van Europa worden meegenomen.

Maar hoe interessant het ook is, ik zal de verleiding weerstaan hierop in te gaan.

5 *Privatisering op Curaçao en de Nederlandse Antillen*

Maar laten wij het hebben over privatisering op Curaçao en de Nederlandse Antillen. Ik zal het hoofdzakelijk hebben over het beleid van het Eilandgebied, omdat ik daar het meest van afweet.

5.1 De eerste gevallen van privatisering

Ik moet u erop wijzen dat privatisering bij ons niet iets nieuws is. Ter illustratie enkele gevallen:

- de privatisering van Woningbedrijf in Fundashon Kas Popular;
- de privatisering van Telefoondienst in Setel N.V.;
- na de afloop van de licentie van OGEM de oprichting van KAE N.V. en Kodela N.V.;
- ook het ontstaan van Curinta, Curinde en CPA zijn van een eerdere datum.

De overwegingen die hebben gespeeld bij deze gevallen zijn mij niet bekend. Ik heb het gevoel dat we bij deze gevallen niet kunnen spreken van een privatiseringsbeleid. Maar ik denk dat ook toen elementen hebben gespeeld die bij de huidige discussie over privatisering aan de orde zijn.

5.2 Ekilibrio en privatisering

De eerste ideeën met betrekking tot een privatiseringsbeleid werden geformuleerd in het kader van de projecten "Ekilibrio & Adelanto": De zogenaamde periode Berenschot. In deze periode werd het accent van alle Overheidsbeleid op het terugdringen van het financieringstekort en de werkloosheid gelegd. In het kader van Ekilibrio was alles erop gericht om de overheidsuitgaven terug te dringen en de -inkomsten te verhogen. (Dit thema bleef - zij het in varianten - het overheidsbeleid beheersen tot en met midden 1992.) In dit kader werden verschillende heffingen verhoogd en diensten beëindigd. Hier noem ik slechts enkele van de meer memorabele beslissingen uit die tijd:

- de sluiting van Semako en de opheffing van onderhoudsploegen;

- de aanvang van de verkoop van hotels;
- de voorbereiding van de verzelfstandiging van het Toeristenbureau in de Tourism Foundation;
- de opkomst van uitbesteding;
- toepassing van het profijtbeginsel.

Deze periode kwam tot een eind toen er onvoldoende politiek draagvlak bleek te zijn voor het "Volume beleid", dat ook onderdeel vormde van het Ekilibrio-project.

5.3 *Privantil*

In 1987 bracht prof. Boorsma onder auspiciën van Stichting ABC-Advies, in opdracht van de Minister van Economische Zaken drs.ing. Smits de nota "Privantil" uit. In deze nota werden ongeveer negentig voorstellen gelanceerd voor privatisering in diverse vormen.

In deze periode werd privatisering als beleid op zich gezien en niet zo zeer als instrument van beleid. Alhoewel men wel kan zeggen dat het als instrument van het economisch beleid werd gezien. De nota werd in eerste instantie zeer negatief ontvangen. Waarschijnlijk omdat de inventarisatie te ambitieus was. De waarde van de nota dient echter niet onderschat te worden:

- het is voor het eerst dat er sprake was van beleid op het gebied van privatisering;
- de nota heeft een helder begrippenkader over het onderwerp gelanceerd c.q. verschillende vormen van privatisering gepresenteerd en daardoor de discussie hanteerbaar gemaakt;
- door de initiële reactie is het rapport naar de achtergrond verdwenen. Echter vele projecten die reeds in het rapport zijn genoemd zijn later opgestart. Ik noem u slechts enkele:

- Selikor;
- Giro;
- Studiefinanciering;
- Accountantsbureau;
- Taxi-centrale;
- Bibliotheek.

Ook zijn sindsdien het toepassen van het profijtbeginsel en het uitbesteden sterker toegenomen.

5.4 De "Kadernota privatisering"

De volgende fase in het privatiseringsbeleid vangt aan met het verzoek van de PTT/Telecom om te participeren in de Landsradio. Naar aanleiding hiervan vraagt het BC om een "Kadernota privatisering". In deze nota zien wij dat het beleid omtrent privatisering tot wasdom komt: privatisering is geen beleid op zich, maar een beleidsinstrument dat wordt aangewend bij:

- a financieel beleid;
- b economisch beleid;
- c (re)organisatie beleid.

ad a

Het *financieel motief*: Door privatisering kan de Overheid haar uitgaven verlagen en/of haar inkomsten verhogen en daardoor haar financieringstekort verkleinen.

ad b

Het *economisch motief*: Door privatisering kan de Overheid de marktsector vergroten en daardoor de economie versterken.

ad c

Het *reorganisatiebeleid*: Door privatisering kan de Overheid haar apparaat verkleinen en daardoor het apparaat beter beheersbaar

maken. Het motto is hier: "een kleine, maar betere Overheid". In dit verband wordt ook wel gesproken van het bestuurlijk motief. Hier wil ik toch iets meer over zeggen, hoewel het niet hoort tot de hoofdlijnen van mijn betoog.

5.5 N.V.'s- en stichtingenbeleid

In 1991 en 1992 komt ook het beleid ten aanzien van N.V.'s en stichtingen tot wasdom. De Overheid wil dat deze instellingen steeds meer conform de markt gaan functioneren.

Derhalve gaat zij de volgende uitgangspunten hanteren:

- de Overheid verlangt dividenduitkeringen van haar N.V.'s;
- de Overheid heeft als standpunt dat alle koppelingen met de loonontwikkeling van de ambtenaar losgelaten moeten worden, CAO's moeten onderhandeld worden op basis van mogelijkheden van de instellingen zelf;
- de Overheid stopt, op het ABC Busbedrijf na, alle subsidies aan overheids-N.V.'s;
- de Overheid denkt na over de rol van de Raad van Commissarissen en de rol van de President-Commissaris. Zo komen er steeds meer richtlijnen voor de President-Commissaris. Ter illustratie. Het BC hanteert als richtlijn dat President Commissarissen een afwachtende houding moeten innemen bij CAO-onderhandelingen. Deze onderhandelingen zijn de verantwoordelijkheid van de Directie;
- de Overheid begint met een evaluatie van haar subsidies aan stichtingen. Zij stelt zich steeds de vraag of de taken die door stichtingen worden uitgevoerd de verantwoordelijkheid zijn van de Overheid. Daarbij gaat de Overheid aan de gesubsidieerde instellingen hogere eisen stellen ten aanzien van de effectiviteit en de efficiëntie van hun functioneren.

Veel tegenstanders van privatisering zijn in feite tegenstanders van Overheids-NV's met een monopolistisch karakter. Opgemerkt dient te worden dat tegenstanders van deze vorm niet per definitie tegenstanders hoeven te zijn van alle andere vormen. Het bespreken van alle argumenten die deze mensen aandragen, zou een presentatie op zich zijn.

Monopolies zijn inefficiënt waardoor de prijs wordt verhoogd, daar zij zich door gebrek aan concurrenten aan de incentives van het marktspel kunnen onttrekken.

De Raad van Commissarissen. De Overheid blijft via de achterdeur erbij betrokken, wat weer leidt tot inefficiëntie. Maar dit zijn allemaal onvoldoende redenen om tegen deze ene vorm van privatisering te zijn, laat staan tegen het hele concept van privatisering:

Directe concurrentie is slechts een vorm van concurrentie. Ook potentiële en indirecte concurrentie moet men in oegenschouw blijven houden. Daar komt nog bij dat de mondige klant ook andere middelen dan zijn consumptie-gedrag tot zijn beschikking heeft om zijn ongenoegen bekend te maken.

In feite zijn tegenstanders van dit soort overheids-N.V.'s tegenstanders van monopolies.

Ten aanzien van de Raad van Commissarissen het volgende:

De aanwezigheid van een politicus in de Raad is niet per definitie negatief. Via de politiek kan de consument invloed hebben op het beleid. Anderzijds is het een feit dat de mate van politieke inmenging afneemt in de N.V.-vorm. Deze vorm leidt niet tot maximale efficiëntie-verbetering. Dat is ook niet het argument. Wat wordt beweerd, is dat het leidt tot een versterking van de marktsector en efficiënter is dan de vorm van een overheidsdienst en wel om de volgende redenen:

- versnelling van besluitvorming;
- rationeel personeelsbeleid.

5.6 Bestuursakkoord en "Nieuw Beleid"

Juli 1992 ziet het bestuursakkoord het daglicht. Impliciet en expliciet komt privatisering als beleidsinstrument aan de orde. Naast de drie reeds onderkende motieven (financieel, economisch, (re)organisatie) wordt nu een vierde motief toegevoegd: het sociale motief oftewel een discussie over de kwaliteit van de samenleving.

Naar mijn mening komen wij ook op Curaçao op een punt in de discussie, waarbij wij ons moeten afvragen wat voor samenleving wij willen zijn c.q. welke rol de Overheid en anderen in deze moeten spelen.

Wat nu gebeurt, is plastisch als volgt te beschrijven: de Overheid stelt haar rol en haar totale takenpakket ter discussie in de politieke arena. In de arena moet uitgemaakt worden wat het takenpakket en de rol van de Overheid dienen te zijn en welke rol de andere actoren in de samenleving dienen te vervullen. Men ziet het in feite ook gelijk gebeuren: Vereniging Bedrijfsleven Curaçao, Kamer van Koophandel, Vakbonden, besturen van gesubsidieerde instellingen, allen verwoorden hun standpunt in deze discussie. Wat de uitkomst zal zijn, is nog niet duidelijk. Maar misschien biedt een blik naar andere plekken op deze wereld houvast.

6 Nieuw Beleid wereldwijd

De spelregels van de parlementaire democratie veranderen. De volksvertegenwoordigingen nemen in belangrijkheid af. De rol

van het parlement, als de vertaler van de "wil van het volk" neemt af. buitenparlementaire acties gaan een steeds belangrijkere rol vervullen en gaan derhalve het politiek bestel aanvullen.

De ervaring heeft ons geleerd dat de herdefiniëring van het domein van de Overheid en van andere actoren in de samenleving veel spanningen oproept. Bij de implementatie van beleid dient men daar nadrukkelijk rekening mee te houden. Een van de belangrijkste gevolgen van het verwaarlozen van dit feit is het wegvallen van maatschappelijk en politiek draagvlak voor beleid.

6.1 De werkelijke uitdaging

Ik zal trachten de werkelijke uitdaging van Nieuw Beleid duidelijk te maken. Ik zal het niet wagen de zaken die men als probleem in deze samenleving ervaart expliciet te benoemen. Globaal worden ze aangeduid met slechte overheidsfinanciën en een zwakke economie.

Om uit de problemen te komen, formuleert men een economisch beleid met als hoofddoelstelling het bevorderen van economische groei. Deze oplossingsrichting is gedoemd tot mislukken, daar economische groei niet noodzakelijkerwijs zal leiden tot meer arbeidsplaatsen. De arbeidsplaatsen die ontstaan zullen waarschijnlijk hoogwaardige arbeidskrachten vereisen en dus niet de huidige werklozen.

Prof. Dahrendrof van de London School of Economics, stelt dat de ontwikkelde landen (structureel) te maken zullen hebben met een categorie burgers die structureel uit de boot valt: niet alleen in het economisch gebeuren, maar ook in het sociaal en cultureel gebeuren. De problemen van deze groep zijn complex en samenhangend, waardoor het niet mogelijk zal zijn ze uit deze achterstandspositie te helpen. Dit probleem zal nog groter worden, daar deze groep zich zal blijven reproduceren. Wat mij frappeerde, was dat toen ik

enkele maanden geleden met Movimiento Desempleadonan te maken had, zij, onafhankelijk van Dahrendorf, een soortgelijke theorie voor Curaçao bleken te hebben ontwikkeld.

U zult zich afvragen: wat moeten wij nu daarmee? Naar mijn mening ligt de kern van onze huidige problemen in de materialistische inslag van onze samenleving. Wie je bent, staat gelijk aan wat je hebt. Immateriële aspecten worden steeds minder relevant bij het oordelen over je medemens. Eerlijk, betrouwbaar, recht door zee, solidair, loyaal, royaal. Allemaal waarden die steeds minder spelen bij het oordelen over onze medeburgers. En dan vinden wij het vreemd dat zo weinig mensen zich inzetten voor vrijwilligerswerk, dat mensen corrupt worden en/of zich overgeven aan andere louche praktijken. Wij moeten naar een samenleving waar mensen meer belang gaan hechten aan immateriële aspecten.

Ik wil dit punt nog op een andere wijze trachten te illustreren. Een willekeurig voorbeeld. De rol van de universiteit mondiaal gezien. (Maar het geldt ook in zekere mate voor onze universiteit.) Wetenschap, zoals wij die nu kennen, was de bezigheid van mannen (vrouwen hebben het nog steeds moeilijk in deze wereld) die in principe niet hoefden te werken voor hun inkomen (rijken). In de tijd die zij over hadden, konden zij zich buigen over allerlei problemen.

Een van de belangrijkste effecten van deze vorm van wetenschap is emancipatie van de mens van angst en onwetendheid. Het bezwaar tegen deze vorm van wetenschap was dat het ondemocratisch was en dat de wetenschap toegankelijk moest worden voor meer mensen. Het gevolg was dat de universiteiten groeiden en dat de overheidsuitgaven voor onderwijs sterk toenamen. Daar komt nog bij dat naast zij die primair geïnteresseerd waren in de wetenschap, de universiteiten nu ook bezocht werden door zij die meenden met een universitaire titel op zak, carrière te kunnen maken.

Jaren later verschenen de eerste werkloze academici op de arbeidsmarkt. Dit werd door de Overheid als een niet wenselijk fenomeen beschouwd en de universiteiten werden onder druk gezet om rekening te houden met ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Het gevolg hiervan is dat de universiteit zich steeds meer gaat richten op het voortbrengen van kennis die toepasbaar is in de economie en dat de andere functies van de wetenschap op de achtergrond worden gedrukt. In de sociale wetenschap gaan sommigen in feite zo ver dat ze kennis produceren om de medewerker beter manipuleerbaar c.q. produktiever te maken.

De emancipatie-functie van de wetenschap heeft zich verplaatst naar intellectuelen die zich ophouden buiten de universiteiten. Bijvoorbeeld: de vredesbeweging, milieubeweging, anti-apartheid beweging, bewegingen voor de rechten van de mens. Deze bewegingen hebben met elkaar gemeen dat ze de laatste jaren zich hebben ontwikkeld van een groep fanaten naar een "mainstream" groep. Het gaat om groepen met een intellectuele filosofische inslag. Het zijn echte wereldbewegingen. Het zijn groepen die mensen van allerlei achtergronden tot elkaar brengen. Het zijn groepen die primair aandacht besteden aan de kwaliteit van het leven.

Ook op Curaçao zien wij soortgelijke groeperingen ontstaan. En ik ben ervan overtuigd dat als er een oplossing bestaat voor onze problemen, dat het van deze groepen zal komen. Tevens ben ik van mening dat de veranderingen zich ook zullen voordoen bij individuen. Steeds meer mensen zullen immateriële zaken (als vrije tijd, familieleven, vriendschap, schoon milieu, vrede en veiligheid) belangrijk gaan vinden.

Eerlijkheidshalve moet ik u vertellen dat ik nog niet veel mensen heb kunnen overtuigen van deze stelling. Zij wijzen op de verharding onder de jongeren, de toenemende criminaliteit. Daar wil ik tegen in brengen: de ontspannen verhoudingen tussen Oost en West; de afbouw van de nucleaire dreiging; de afbouw van het afschuwelijke

systeem van apartheid; de toename van het aantal wereldburgers. Maar ook dat zal ze niet overtuigen. Misschien dit wel. Het principe uit de Oosterse filosofie: "jing-jang". Alles beweegt zich voort in cyclische bewegingen. Elementen in hun uiterste vorm roepen hun tegenpool op. Sterkte is zwakte. Rijkdom is armoede. En materialisme is idealisme.

Toen ik dit voor de eerste keer bedacht, had ik niet helder voor ogen hoe deze omslag van materialisme naar idealisme zou plaatsvinden. Dit inzicht kwam weken later met enige schrik tot mij; als de economie doordraait en wij daardoor in onze consumptie worden beperkt, zullen wij wel aandacht moeten besteden aan andere zaken.

7 *Conclusies en slotopmerkingen*

- 1 Het is noodzakelijk ontwikkelingen op Curaçao in de mondiale context te bezien. Om het met een modern cliché uit te drukken: "de wereld is één groot dorp geworden";
- 2 "De markt zou bepaalde goederen en diensten effectiever en efficiënter voort kunnen brengen". Dit argument wordt als hoofdargument naar voren geschoven door de voorstanders van privatisering en wordt meestal aangevuld met de stelling dat:

"privatisering zal leiden tot betere kwaliteit tegen lagere prijzen".

Als men op deze wijze praat over privatisering is men onvoldoende bekend met het onderwerp of is men bezig met propaganda. Wat is wel waar? Bij privatisering zal naar alle waarschijnlijkheid de efficiëntie verbeteren.

Maar de prijs kan zowel dalen als stijgen. Immers, bij privatisering laat men de prijsvorming over aan de markt en daar kan à priori moeilijk een uitspraak over worden gedaan;

- 3 Veelal nemen mensen een standpunt in ten aanzien van privatisering door te verwijzen naar een concreet geval van privatisering en het beargumenteren van dingen die daar, volgens hun minder goed zijn gegaan. Sommigen bespreken een aantal gevallen en trekken vervolgens hun conclusies. Deze wijze van bespreken van privatisering is echter te eng. Bij het bespreken van privatisering dienen wij op de eerste plaats voor ogen te houden dat het gaat om de trend om de Overheid meer markt-conform te laten werken en de marktsector te laten groeien. Zij vergeten dat met privatisering meer vormen worden aangeduid. Tegen deze achtergrond moeten wij oordelen of de som van alle projecten heeft geleid tot een groter marktaandeel en of dat inderdaad effectiever en efficiënter is dan het budget-mechanisme. En of de samenleving beter af is;
- 4 Er valt een beleidscyclus te constateren met betrekking tot privatisering op Curaçao. Het beleid heeft zich ontwikkeld van een elementaire vorm naar volledig ontwikkeld;
- 5 In de informatiekunde ontwikkelt men tegenwoordig systemen volgens het concept "prototyping". Dit houdt in dat men het ontwerpen, ontwikkelen en testen van systemen integreert en alle relevante instanties en personen in een vroeg stadium bij dit proces betreft. Het resultaat is dat er veel betere systemen worden ontwikkeld tegen veel lagere kosten. Ik pleit voor een soortgelijke vorm van beleidsontwikkeling. Dit impliceert het betrekken van alle betrokkenen bij het ontwikkelen van beleid. Ik verwacht dat de kwaliteit van het beleid drastisch zal toenemen en dat het maatschappelijk draagvlak gegarandeerd zal zijn.

8 *Nawoord*

Aan het begin van mijn presentatie maakte ik reeds een opmerking over de breedte van het onderwerp en of dat wel binnen dertig minuten over te brengen was. Opdat u het een en het ander nog eens kunt teruglezen, heb ik mijn betoog op papier gezet.

Ik hoop met deze presentatie een bijdrage te hebben geleverd aan een discussie over privatisering, overheidsbeleid en de samenleving. Hierbij heb ik slechts bescheiden pretenties: ook ik ben op zoek naar antwoorden. Ik hoop dan ook op een vruchtbare discussie.

Ik reken mij niet tot de voor- nog de tegenstanders van privatisering. Wel ben ik ervan overtuigd dat de Overheid te veel hooi op haar vork heeft genomen. Maar ik voel me niet helemaal op mijn gemak met de nieuw gepropageerde verhouding tussen Overheid en andere instituten. Het heeft teveel liberale trekken. Af en toe zie ik ook de "invisible hand" verschijnen. En hebben wij ook dat niet al eerder geprobeerd.

Mijn hoop is gericht op de omstandigheden om het beste bij de mens los te maken.